

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
42

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-29-X

BRNO 2001

PŘEHLED VÝZKUMŮ 42 (2000)

- Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz
<http://www.iabrno.cz>
- Odpovědný redaktor: Doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
- Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, Ph.D.,
PhDr. Lubomír Šebela, CSc., Mgr. Richard Zatloukal, Miroslav Lukáš,
Alice Del Maschio
- Na titulním listě:
1. Výřez jihovýchodní části historického jádra města Brna z plánu z roku 1754 (Archiv města Brna, Sbirka map a plánů K11).
Uložení Portos//D:/scanner/PV 2000/PV/Pvtif.tif
 2. Dvě středověká aquamanile ve tvaru beránka a koníčka, pocházející z odpadních jímek, odkrytých roku 2000 při výzkumu severozápadní části tzv. „Velkého Špalíčku“ v Brně (Dominikánská 3, 5, 7). Foto Karel Šabata, Museum města Brna.
- Tisk: BEKROS
- Náklad: 350 ks

© 2001 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

BRANTICE (okr. Bruntál)

Kostel Nanebevzetí P. Marie. Střední a mladší doba hradištní, vrcholný středověk, novověk. Kostel, kostelní hřbitov. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum v interiéru kostela Nanebevzetí P. Marie v Branticích (květen-červen 1999) byl vyvolán sanací podlahy po povodni. Ještě před započítím zkoumání byla úroveň terénu v kostele snížena až téměř na úroveň podloží, takže pro rekonstrukci stratigrafických poměrů na lokalitě mohl být využit pouze ojediněle dochovaný blok neporušeného terénu před jižním bočním vstupem do lodí.

Nejstarší nálezovou situaci představoval archeologickým materiálem kontaminovaný povrch jílovité povodňové vrstvy v nadloží říční šterkové terasy (kostel je situován těsně nad pravým břehem řeky Opavy) a mělká deprese vyplněná prachovým šedým jílem, ze kterých pochází keramické zlomky dobrodzienské skupiny (viz kap. Doba římská a stěhování národů).

Výše byla uložena tmavá sídlištní vrstva obsahující keramické střepy z období středo- a mladohradištního. Zahlobené sídlištní objekty však nebyly s výjimkou tří kúlových jamek na zkoumané ploše zachyceny. Do zmíněné vrstvy byly hloubeny základy středověké sakrální stavby. Základové partie strženého kvadratického presbytáře I. stavební fáze kostela (kolem r. 1300) byly odkryty v presbytáři, nyní v jádru renesanční stavby, která však využila částečně zdiva lodí gotického kostela. V kostele se krátce po jeho zbudování začalo pohřbívat. Celkem bylo odkryto 11 hrobových jam v prostoru presbytáře kostela a 2 hroby v JV koutu lodí, další 3 pohřby pak v sondě umístěné v jižní kapli, t.j. v původním exteriéru kostela. Vzájemně se porušující pohřby je možné časově zařadit do širokého intervalu 13.-18. století.

Michal Zezula, SPÚ v Ostravě, Arch. odd. Opava

Literatura:

Grůza, A. - Goryczková, N. 1999: Stavebně historický průzkum kostela Nanebevzetí P. Marie v Branticích. Strojopis.

Prix, D. - Zezula, M. 2000: Archeologický výzkum Kostela Nanebevzetí Panny Marie v Branticích, okr. Bruntál. AH 24, 279-303.

Resumé:

Brantice (Bez. Bruntál), Nanebevzetí P. Marie Kirche. Mittlere und jüngere Burgwallzeit, Hochmittelalter, Neuzeit. Kirche, Gräberfeld. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Husova ulice č. 14. Středověk, novověk. Sídlíště, fortifikace, město. Záchranný výzkum.

Prozkoumaná plocha pod budovou UMPRUM (SM ČR 1:5000 list Brno 9-0, 323 mm od Z s. č., 239 mm od J s. č.) přinesla celou řadu nových poznatků o fortifikační architektuře na Z obvodu historického jádra Brna. Výkopy pro výstavbu nových podzemních depozitářů muzea zasáhly prostor předhradebního a příhradebního vnějšího pásma. V získaných profilech a částečně i v plošných situacích byly postupně prozkoumány hradební příkop, parkánová hradba se dvěma baštami (jedna půlkruhová, druhá hranolová) a poté i část hlavní hradební zdi se situacemi pod úrovní terénu.

Důležité bylo také zjištění, že v prostoru mezi parkánovou hradbou a hlavní hradební zdí je několik vrstev, které se na základě nálezů keramiky podařilo datovat do první poloviny 13. století. Nejnižší středověká vrstva byla porušena základovým zdívkem hradby, proto se lze domnívat, že náleží ještě do předlokačního období osídlení města.

Hradební příkop byl dokumentován ve čtyřech příčných řezech. Bylo zjištěno, že jeho S průběh je z vnější strany opatřen zděnou kamennou plentou, zatímco J průběh byl zasekán do pevné podložní skály.

Prostor vně příkopu byl sledován ve velkém odkryvu v I. místnosti budovy UMPRUM. V nejzápadnější části místnosti byl zachycen relikt výrobního objektu ze 14. století. Ve stejné ploše bylo v blízkosti příkopu zachyceno ukloněné středověké souvrství s nálezy ze 14. století. Sklon středověkých vrstev respektoval hranu Z okraje příkopu, takže jeho existenci lze zaručeně klást již do 14. století.

Během výzkumu v prostoru příkopu (jeho Z okraj) byly dokumentovány příčné profily, které potvrdily existenci novověké vozové cesty využívané od 17.-18. století.

Mezi nejmladší archeologické doklady dále patří pozůstatky zděné architektury barokní konírny, která náležela k blízkým kasárnám a stávala v prostoru mezi městskou hradební zdí a parkánem. Pozůstatky této stavby byly sledovány v soustavě několika řad nosných a opěrných kamenných základů pilířů, které se přimykaly k hradební zdi a opěrnému zdivu parkánové hradby. V popisovaném areálu byl nalezen jediný objekt (jáma) který byl vyplněn vápnem a zlomky keramiky ze 17. století.

Ze 16.-17. století též pochází fragmenty cihlových odpadních kanálů (k. 906, 939) při SZ nároží budovy UMPRUM. První kanál (k. 906) byl porušen S obvodovým zdívkem stávající budovy a

měl spád SV směrem, kde byl přerušen funkčně mladším kanálem (k. 939), který probíhá od ulice Husová, podél S obvodového zdiva budovy. V místě předpokládaného napojení na průběh staršího kanálu (k. 906) se náhle ostře lomí SV směrem. Délka prozkoumaného kanálu (k. 939) je 11,5 m. Na obou stranách je kanál zasypán. Podle úklonu stropní klenby a dna je patrný spád kanálu (k. 939) v SV směru - tedy do města.

Kromě dokladů staré kanalizace, fortifikačních a hospodářských staveb, byly na ploše záchranného výzkumu zkoumány i sklepy. První z nich byl zachycen během snižování terénu v I. místnosti budovy UMPRUM. Zасыpaný sklep (k. 506) měl rozměry 5,8 x 6,5 m a hloubku cca 1,8 m. V jeho výplni se nacházel materiál z 19.-20. století, takže nejspíše souvisel se starší budovou, jež předcházela výstavbě UMPRUM. Další sklep byl nečekaně objeven v SV cípu zahrady v blízkosti hradební zdi. Sklep byl ražený ve sprašovém podloží. Sestával z jediné velké cihlami zděné prostory s cihlovou valenou klenbou o rozměrech 8 x 5,4 x 3,4 m. Všechny stěny sklepa byly zděné z cihel pojených maltou. Pouze severní byla tvořená smíšeným zdivem (kámen, cihla). Ve východní části této zdi byl zazděný původní vchod do sklepa. Za zazdívkou bylo možné očekávat rozsáhlé sklepení, jak se během dalších stavebních prací v prostoru zahradní plochy zjistilo. Ty se však již nacházejí pod blízkým chodníkem. Podle rozboru smíšeného zdiva, se zdá, že by se mohlo jednat o zděnou příčku, související s městským opevněním. Ta mohla být soustavou sklepů již druhotně využita.

Josef Unger, Petr Kos, ÚAPP Brno

Literatura:

Kos, P. 2000: Brno 2000, ul. Husova 14, NZ ÚAPP Brno, č.j. 23/01.

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město), Husova Gasse Nr. 14. Mittelalter (13.-14. Jh.), Neuzeit. Stadt, Siedlung, Befestigung. Rettungsgrabung.

BRNO (k. ú. Bystře, okr. Brno-město)

„Hrad Veveří“. Středověk, novověk. Zjišťovací výzkum.

V průběhu měsíce září 2000 provedli pracovníci oddělení archeologické památkové péče Památkového ústavu v Brně (od 1.1.2001 Státní památkový ústav v Brně) zjišťovací archeologický výzkum na hradě Veveří. Cílem výzkumu bylo doplnění stavebně historického průzkumu objektu o další doklady stavebního vývoje hradu a zjištění jeho podoby v nejstarších fázích - románské a gotické. Výzkum byl proto situován jednak na tzv.

hlavní nádvoří (sonda 1 a 2), jednak do nejstarší části hradu do prostoru u hranolové věže (sonda 3).

Sonda 1, navazující na severní část anglického traktu, odkryla kamenné základové zdivo, náležející části gotické zástavby hradu, ikonograficky zachycené na nástěnných malbách z konce 18. století v hlavním („královském“) křídle hradu. V interiéru gotické budovy, jejíž vznik lze podle archeologických nálezů kláštera předběžně do druhé poloviny 13. století, byly zároveň zjištěny i doklady mladších fází zástavby.

Sonda 2 zachytila rovněž fragment kamenného základu středověké zdi, náležející patrně další palácové stavbě, která souvisela s obvodovou zástavbou jižní strany hlavního nádvoří. Malý plošný rozsah sondy neumožnil další zjištění. Na tomto místě lze jen konstatovat pozdně středověkou úpravu terénu (zvýšení násypem o cca 2 m).

Sonda 3 byla umístěna do nejstarší části hradu, kde navazovala na stojící gotickou hradbu v místech předpokládané starší románské hradby. V sondě byl skutečně odkryt relikt původní kamenné hradby s předzákladem a pravděpodobným zesílením. Keramické nálezy z nehlubších vrstev, nasedajících na skalní podloží, je možné předběžně zařadit do 13. století. U architektonického článku, zjištěného ve zdivu hradby, není prozatím jisté řeci, zda-li se jedná o primární či sekundární pozici.

V rámci výzkumu hradu byly rovněž prováděny povrchové sběry v prostoru kolem kaple P. Marie v předpolí hradu, které potvrdily existenci dnes zaniklé středověké vesnice, jejíž počátky můžeme podle keramického materiálu kláštera do 13. století.

Zdenka Himmelová, SPÚ v Brně

Resumé:

Brno-Bystrc (Bez. Brno-město), Burg Veveří. Mittelalter, Neuzeit. Feststellungssgrabung.

BRNO (k. ú. Zábřovice, okr. Brno-město)

Nároží ulic Milady Horákové - Koliště. Vrcholný středověk, novověk (14.-20. století). Kleinův dům. Záchranný výzkum.

Na zkoumané ploše (p. č. 1573/1, 1573/2. SM 1:5 000 - odvozená, list Brno 9-0, 429 mm od Z s.č., 352 mm od J s.č.) byly zachyceny zbytky vodoteče (zaniklého ramene Ponávky) s nálezy ze 14. století. Důležité poznatky byly získány během dokumentace základového zdiva zaniklého domu č. 6 a kamenné studny, které byly od roku 1845 majetkem továrnícké rodiny Kleinů.

Výkopy pro výstavbu pojišťovny zasáhly prostor předhradního vnějšího pásma města.